

ISSN 3083-6514 (Print)
ISSN 3083-6522 (Online)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 1 БЕРЕЗЕНЬ

2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 1 березень 2025

Заснований у лютому 1997 року
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
№ 860 від 21.03.2024 р. Ідентифікатор медіа R30-03608.

Збірник наукових праць внесений до Переліку
наукових фахових видань України в категорії «Б»
(педагогічні науки)

Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. та внесено зміни
Додаток 6 до Наказу Міністерства освіти і науки України № 641 від 28.04.2025 р.

Журнал включений до переліку видань реферативної бази даних «Україніка наукова»
(угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Мова видання: українська, англійська

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 28.03.2025 року)

Виходить чотири рази на рік

Засновник –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Юрків Я. І. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», проректор з науково-педагогічної роботи (Україна).

Заступники головного редактора:

Караман О. Л. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», ректор (Україна).

Набока О. В. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри історії та археології (Україна).

Шехавцова С. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри романо-германської філології (Україна).

Відповідальні редактори:

Отравенко О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання (Україна).

Дробишева О. А. – кандидат історичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри історії та археології (Україна).

Крижановська О. О. – доктор філологічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри української та зарубіжної літератури (Україна).

Члени редакційної колегії:

Власенко К. В. – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри математики (Україна).

Глуховцева К. Д. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри української мови (Україна).

Данильчук Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри соціальної педагогіки (Україна).

Дмитренко В. І. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри української та зарубіжної літератури (Україна).

Жиленко І. Р. – доктор філологічних наук, професор, Сумський державний університет, заступник завідувача кафедри журналістики та філології (Україна).

Заблюцький В. В. – доктор наук з державного управління, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти (Україна).

Кобзар О. І. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський університет економіки й торгівлі, професор кафедри ділової іноземної мови (Україна).

Кравченко О. І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Україна).

Курило В. С. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», перший проректор (Україна).

Кушнірова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, професор кафедри германської філології та перекладу (Україна).

Литвин М. Р. – доктор історичних наук, професор, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» (Україна).

Лі Лі – доктор філологічних наук, доцент, Інститут іноземних мов та літератури, Північно-західний педагогічний університет, проректор (Китай).

Лі Ялін – кандидат філологічних наук, професор, Ланьчжоуський політехнічний університет, професор (Китай).

Лукасевіч-Велеба Й. – доктор педагогічних наук, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, професор педагогічного факультету (Республіка Польща).

Любимова С. А. – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, докторант кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені проф. О. М. Мороховського (Україна).

Михальський І. С. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри історії та археології (Україна).

Моїсєєнко О. Ю. – доктор філологічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри англійської мови (Україна).

Нефьодов Д. В. – доктор історичних наук, доцент, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, доцент кафедри історії (Україна).

Священко З. В. – доктор історичних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання (Україна).

Си Цзюньцін – доктор філологічних наук, професор, Ланьчжоуський університет, професор факультету російської мови та літератури (КНР).

Сич Т. В. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри публічної служби та управління навчальними і соціальними закладами (Україна).

Ткачук В. В. – кандидат педагогічних наук, Криворізький національний університет, асистент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки (Україна).

Хахула Л. І. – кандидат історичних наук, доцент, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник (Україна).

Редакційні вимоги до технічного оформлення статей

Стаття оформлюється в текстовому редакторі Word for Windows (шрифт Times New Roman 14, міжрядковий інтервал – 1,5).

Поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см. Сторінки не нумеруються.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний).

На початку вказують назву тематичної рубрики видання. Через рядок від УДК в лівому верхньому кутку вказуються прізвище, ім'я, по батькові автора (повністю, шрифт жирний).

На наступному рядку – науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи; e-mail; ORCID ID (персональний код, який необхідно отримати, заповнивши анкету за посиланням: <https://orcid.org/register>).

Назва статті друкується через рядок (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); визначення методики дослідження (сукупність методів дослідження, їх основний зміст, характеристики і показники, які вони фіксують, та одиниці вимірювання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки із цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела в тексті оформлюються мовою оригіналу таким чином: у круглих дужках зазначається прізвище автора, рік видання роботи (наприклад, Шумська, 2010). Якщо потрібно послатися на декілька джерел, варто перелічувати їх через крапку з комою (наприклад, Афанасьєва, 2016; Богданова & Саннікова, 2015; Moore, 2006). Якщо використовуються цитати, статистика тощо, то слід вказати номер сторінки посилання (Афанасьєва, 2016, с. 46; Bruner, 2012, р. 24).

Бібліографія та в разі необхідності примітки подаються в кінці статті після заголовку «Список використаної літератури» (без двокрапки) у порядку цитування й оформлюються відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Для коректного індексування публікацій наукометричними системами після Списку використаної літератури необхідно навести References. Посилання в References мають бути оформлені відповідно до APA Style: для кирилических цитувань слід транслітерувати імена авторів та назви видань; останні також слід навести в англійському перекладі в [ ] із зазначенням мови оригіналу в дужках, наприклад [in Russian], [in Ukrainian]. Назви періодичних видань слід наводити відповідно до офіційного латинського написання за номером реєстрації ISSN. В елементах опису не можна замінювати латинські літери на кириличні. Цитування в References мають бути оформлені за стандартом APA.

Статтю завершують 2 анотації обсягом 1600–1800 знаків (українською та англійською мовами) із зазначенням прізвища, ім'я та по батькові автора, назви статті та ключових слів (3–5 термінів).

ЗМІСТ

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА МІЖНАРОДНА ОСВІТА

1. **Ворона П. В.** Армія оборони як освітньо-виховний інститут держави: компаративний зріз Україна – Ізраїль.....9

ВИЩА ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

2. **Prystai H. V.** Developing Linguistic Competence in Future English Teachers..... 20

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ТА НАВЧАННЯ

3. **Богуславський В. В., Бачинська Н. В. В.** Специфіка професійної діяльності в секторі безпеки та оборони України..... 29
4. **Болюх М. Ф., Соболевський О. В.** Сюжетна картина та її вивчення зі студентами мистецьких ЗНО на заняттях зі станкової композиції..... 38
5. **Борисова С. В.** Case study у підготовці майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій.....44
6. **Ван Цзипен.** Використання інноваційних методів та форм навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва на основі створення моделей полікультурної взаємодії.....52
7. **Калінін Є. М., Харченко Л. Г.** Психологічні та соціальні виклики, з якими стикаються діти-ВПО в закладах загальної середньої освіти.....59
8. **Краснова Н. П.** Метод фасилітації в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до проєктивної діяльності.....66
9. **Кузьменко А. О.** Технологічний компонент у системі підготовки майбутніх докторів філософії до реалізації ідей академічної доброчесності..... 74
10. **Курило Н. О., Лєсовець Н. М.** Вимоги роботодавців до працівників інформаційно-документознавчої галузі 81
11. **Лопуга Г. В., Решетилова В. М., Присяжна М. К., Хотієнко С. В., Агалаков В. С.** Психологічні аспекти фізичного виховання: як підтримати мотивацію учнів до занять спортом.....90
12. **Чжан Лі.** Розвиток цифрової компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва як педагогічна умова ефективного формування їхньої професійно-педагогічної компетентності...98
13. **Чувасов М. О.** Підготовка майбутніх педагогів до самодіагностування як ресурс успішності їх професійно-творчого зростання.....105
14. **Шехавцова С. О.** Академічна доброчесність у педагогіці та закладах вищої освіти України в умовах війни.....113
15. **Шинкарьова О. Д., Отравенко О. В., Шинкарьова Н. Г.** Функціональний тренінг у сфері фізичної культури і спорту.....119

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

16. **Курило В. С., Караман О. Л.** Теоретичні засади технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії.....128
17. **Пей Ян.** Соціально-педагогічні умови формування ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладу позашкільної освіти.....137

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ / СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

18. **Омельченко С. О., Юрків Я. І.** Теоретичні аспекти соціально-психологічної адаптації ветеранів у діяльності реабілітаційного центру.....144
19. **Товстуха О. М.** Дефінітивний аналіз поняття «професійна підготовка фахівців соціальної сфери».....151
20. **Трубавіна І. М., Острєцов В. В., Лисенко М. М.** Психосоціальна підтримка: особливості та сучасні підходи до її здійснення в умовах війни.....160
21. **Трубавіна І. М., Помазановський А. О., Редько С. О., Пірлік К. А.** Психосоціальна підтримка жінок і дівчат у безпечних просторах в умовах війни.....170

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

22. **Гречишкіна І. А.** Розвиток творчого потенціалу майбутнього вихователя як основа вдосконалення педагогічної майстерності.....181
23. **Карпенко О. Є., Федорович А. В.** Гендерне виховання дошкільників засобом дитячої літератури.....189
24. **Лісовська Т. А.** Фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами гри...197

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

25. **Желанова В. В.** Пріоритетні детермінанти формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти.....202
26. **Ливацький О. В., Ливацька С. Ю.** Сучасні проблеми фізичної активності здобувачів повної загальної середньої освіти.....212

МЕТОДИКА І ТЕХНОЛОГІЯ ОСВІТИ

27. **Лях Н. Г.** Критерії, показники та рівні національно-патріотичної вихованості: сучасний погляд.....219
28. **Стойка О. Я.** Цифрові технології у методиці викладання іноземних мов для забезпечення якості освіти.....225

CONTENTS

COMPARATIVE PEDAGOGY AND INTERNATIONAL EDUCATION

1. **Vorona P.** The defense army as an educational institute of the state: a comparative view of Ukraine and Israel.....9

HIGHER AND UNIVERSITY EDUCATION

2. **Prystai H.** Developing linguistic competence in future English teachers.....20

VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING

3. **Bohuslavskyi V., Bachynska N. V.** Specifics of professional activity in the security and defense sector of Ukraine.....29
4. **Bolyukh M., Sobolevskyi O.** Subject painting and its study with art students taking the external assessment tests in easel composition classes.....38
5. **Borysova S.** Case study in the preparation of future graphic designers for the design of design objects using digital technologies.....44
6. **Wang Zipeng.** The use of innovative methods and forms of teaching of future teachers of music based on the creation of models of multicultural interaction.....52
7. **Kalinin E., Kharchenko L.** Psychological and social challenges faced by IDP children in general secondary education institutions.....59
8. **Krasnova N.** Facilitation method in the process of training future social workers for projective activity.....66
9. **Kuzmenko A.** The technological component in the system of preparing future PhDs for the implementation of academic integrity ideas.....74
10. **Kurylo N., Liesovets N.** Employers' requirements for employees in the information and documentation industry.....81
11. **Lopuga H., Reshetylova V., Prisyazhna M., Khotienko S., Ahalakov V.** Psychological aspects of physical education: how to support students' motivation for sports activities.....90
12. **Zhang Li.** The development of future music teachers' digital competence as a pedagogical condition for the efficient formation of their professional and pedagogical competence.....98
13. **Chuvasov M.** Diagnosis by future teachers of their own diagnostic skills as a resource for optimizing their professional and creative development.....105
14. **Shekhavtsova S.** Academic integrity in pedagogy and higher educational institutions of Ukraine in the context of war.....113
15. **Shynkarova O., Otravenko O., Shynkarova N.** Functional training in the field of physical culture and sports.....119

PERSONALITY DEVELOPMENT

16. **Kurylo V., Karaman O.** Theoretical foundations of technology for the formation of critical thinking of military personnel in the conditions of armed violence and information aggression.....128
17. **Pei Yang.** Social and pedagogical conditions of the formation of value attitudes towards the health of out-of-school education institutions.....137

THEORY AND PRACTICE OF SOCIAL PEDAGOGY / SOCIAL WORK

18. **Omelchenko S. O., Yurkiv Ya. I.** Theoretical Aspects of Socio-Psychological Adaptation of Veterans in the Activities of a Rehabilitation Center.....144
19. **Tovstukha O.** Definitive analysis of the concept of “professional training of social sphere specialists”.....151
20. **Trubavina I., Ostretsov V., Lysenko M.** Psychosocial support: features and modern approaches to its implementation in the conditions of war.....160
21. **Trubavina I., Pomazanovsky A., Redko S., Pirlik K.** Psychosocial support for women and girls in safe spaces in war conditions.....170

ACTUAL PROBLEMS OF PRESCHOOL EDUCATION

22. **Hrechyshkina I.** Development of the creative potential of a future educator as a basis for improving pedagogical skills.....181
23. **Karpenko O., Fedorovych A.** Gender education of preschoolers through children’s literature.....189
24. **Lisovska T.** Physical education of children of senior preschool age by means of game.....197

GENERAL SECONDARY EDUCATION

25. **Zhelanova V.** Priority determinants of formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education.....202
26. **Lyvatskyi O., Lyvatska S.** Modern problems of physical activity among full general secondary education students.....212

METHODOLOGY AND TECHNOLOGY OF EDUCATION

27. **Lyakh N.** Criteria, indicators and levels of national-patriotic education: a modern view.....219
28. **Stoika O.** Digital technologies in the methodology of foreign language teaching to ensure education quality.....225

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

УДК 373.5.015.31:316.773:81'243

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-1-202-211>

Желанова Вікторія В'ячеславівна,

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна.

v.zhelanova@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9467-1080>

ПРІОРИТЕТНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИМІРІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Наявні процеси всебічної поступової інтеграції України у світовий економічний та освітній простір приводять до розширення її взаємодії з різними країнами, народами та культурами. Фактор залучення України в європейський освітній простір, який має високий рівень мобільності, прозорості й інтернаціоналізації, диктує нові умови щодо підготовки здобувачів освіти з акцентом на розумінні необхідності побудови ефективного взаємовигідного діалогу з представниками всіх культур та націй цього світу в полікультурному середовищі на основі толерантності, взаємоповаги і сприяння постійному розвитку особистісних якостей здобувачів освіти. Зокрема, в даному контексті перед закладами загальної середньої освіти постає завдання підготувати учнів до життя в сучасних суспільних умовах і сформувати у них необхідні для цього компетентності, в тому числі здатність до ефективної міжкультурної взаємодії, партнерства та співпраці з представниками різних народів. Зростання кількості міжнародних контактів у більшості сфер життєдіяльності лише підкреслює важливість вивчення проблем та перспектив розвитку міжкультурної комунікації в контексті діалогу культур та необхідність наукового дослідження цих відносин. Також це зумовлює потребу у радикальному збільшенні кількості українців, здатних до дієвої комунікації з іноземцями та/або швидкої й адекватної адаптації до умов іншокультурного середовища, що може бути вирішено лише в результаті суттєвого вдосконалення вітчизняного освітнього процесу, який має забезпечити істотне покращення та підвищення міжкультурної компетентності сучасних здобувачів освіти.

Міжкультурну компетентність особистості як самостійний напрям наукових досліджень розглядали у свої працях такі зарубіжні вчені, як-от: Е. Холл, Б. Блум, Р. Хавінгхерст, М. Сміт, Р. Езекіль; класифікацію чинників міжкультурної компетентності особистості – Б. Шпіцберг, В. Купах; обґрунтування моделей міжкультурної компетентності – Х. Гамільтон, С. Тінг-Тумі, А. Курогі, Р. Вайсман, М. Хаммер, Д. Расмуссен, Д. Деардорфф, М. Беннет, П. Кінг. Вітчизняні науковці (І. Бахов, Я. Гнатенко, А. Гордійчук, Н. Калашнік, Д. Костенко, О. Кричківська, А. Любас, О. Пришляк, С. Радул, Н. Самойленко, І. Сафонова, О. Тіщенко, А. Токарева та ін.) зосередилися на вирішенні питань оптимізації процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців окремих спеціальностей – студентів ЗВО (перекладачів, бакалаврів з міжнародної економіки, іноземних студентів, фахівців галузі інформаційних технологій, фахівців зовнішньоекономічної діяльності, фахівців бойового та оперативного забезпечення, майбутніх фахівців соціономічних професій, вчителів іноземної мови, фахівців гуманітарного профілю, учителів хореографії, менеджерів зовнішньоекономічної діяльності), а також форму-

вання міжкультурної компетентності учнів загальної середньої освіти (Н. Іванець – початкова школа), А. Рутковська (учні 9–11 класів).

Метою статті є визначення пріоритетних детермінант формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти.

Методи дослідження – аналіз та систематизація наукової літератури для з'ясування пріоритетних детермінант формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти, дефініція феномена «міжкультурна компетентність» у різних аспектах.

Визначаючись із базовими поняттями нашої статті, зауважимо, що у широкий науковий обіг термін «компетентність» введений у середині ХХ сторіччя американським лінгвістом Н. Хомським (Вішнікіна, 2018, с. 52; Кокнова, 2021, с. 151).

Згодом, у 70–80-ті роки ХХ сторіччя, феномен компетентності досліджували Д. Г. Гаймз (Dell Hathaway Hymes), Ю. Габермас (Jürgen Habermas), С. Крашен (Stephen Krashen), Р. Елліс (Robert Ellis), М. Роменвілль (Marc Romainville), М. Сміт (Mark Smith), Ф. Е. Вайнерт (Franz Emanuel Weinert), Дж. Кулаген (John Coolahan) та інші вчені, які з метою подолання розриву між теоретичними знаннями студентів і вимогами ринку праці вважали за необхідне запроваджувати в навчальні програми практичні заняття для набуття здобувачами освіти необхідних вмінь та досвіду (Локшина, 2011).

Серед багатьох українських вчених, що займалися питаннями компетентності, можна назвати: І. Беха, Н. Бібік, Л. Бірюк, С. Вітвицьку, О. Дубасенюк, В. Желанову, І. Зязюн, Т. Калюжну, В. Курок, О. Локшину, С. Макаренко, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, О. Пометун, І. Родигіну, О. Савченко, С. Сисоєву, О. Ситник, Г. Терещук, Н. Фоменко, В. Химинець, які вивчали компетентність крізь призму аксіологічного, педагогічного, акмеологічного та інших підходів.

На думку таких вітчизняних вчених, як Н. Бібік, І. Єрмакова, О. Овчарук, О. Пометун, С. Шехавцова та ін., саме компетентнісний підхід у всіх своїх смислах та характеристиках найбільш адекватно відповідає основним вимогам осучаснення, актуалізації та модернізації загальної та професійної освіти і є новим способом досягнення необхідної якості освітнього процесу.

Відтак у зв'язку з глобалізаційними та інтеграційними процесами в Україні після 2008 року почалось поетапне комплексне запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті, а з 2016 року – в загальній середній освіті (НУШ), який передбачав переорієнтацію освітнього процесу зі знаннєвої парадигми на оволодіння здобувачами освіти комплексом компетентностей.

Ці зміни відображені насамперед у Законі України «Про освіту» (2017 р.) та Держстандарті базової середньої освіти (2020 р.), якими визначено, що метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, а досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, серед яких є вільне володіння державною мовою, а також культурна компетентність та здатність спілкуватися іноземними мовами (Закон України). При цьому Державним стандартом базової середньої освіти (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898) для здобувачів освіти передбачено типові вміння як щодо державної, так і щодо іноземної мови (Державний стандарт базової середньої освіти). Крім того, в контексті розуміння кінцевих завдань загальноєвропейської інтеграції нашої країни все більш важливими стають вимоги щодо необхідності формування міжкультурної компетентності індивіда, яка може трактуватись як його здатність функціонувати в іншокультурному середовищі, зокрема успішно комунікувати з представниками інших культур.

Варто зазначити, що термін «міжкультурна компетентність» виник у США вже після введення в обіг у 1950-ті роки поняття «міжкультурна комунікація» і трактувався як здатність індивіда здійснювати комунікацію з представниками інших культур. Одні з перших дослідни-

ків міжкультурної компетентності Е. Холл, Б. Блум, Р. Хавінгхерст, М. Сміт, Р. Езекіль займались вивченням оптимальних зразків поведінки для спілкування з іноземцями, які б забезпечували можливість успішно соціалізуватись. Також дослідженням міжкультурної компетентності та вивченням різних її аспектів займалися такі вчені – представники західної наукової школи, як: М. Беннетт (M. Bennett), Г. Візман (G. Wizman), К. Клане (C. Clanet), Р. Нішида (R. Nishida), Е. Роджерс (E. Rogers), П. Уайзмен (P. Weisman), А. Фантіні (A. Fantini), А. Флай Сент Марі (A. Flay Sainte Marie), М. Хаммер (M. Hammer), К. Чен (G. Chen) та інші. Розвиток міжкультурної компетентності як самостійного наукового напрямку розкривають американці вчені: Альфред Сміт (Alfred Smith), Ларрі Самовар (Larry Samovar), Річард Портер (Richard Porter), Джон Кондон (John Condon), Фаті Юсеф (Fathi Yousef), Вільям Б. Гудинкуст (William B. Gudykunst), Юнг Юн Кім (Young Yun Kim) тощо. Із вивченням вказаного наукового концепту пов'язують свої пошуки зарубіжні автори: Г. Чен (G. Chen), Д. Діардорфф (D. Diardorff), К. Кнапп (K. Knapp), Д. Найт (D. Knight), К. Крамш (C. Kramsh), А. Моосмюллер (A. Moosmüller).

Як свідчать наукові джерела, феномен міжкультурної компетентності розглядався спершу із соціальної точки зору, і свою увагу дослідники зосереджували саме на соціальних чинниках міжкультурної компетентності – здатності індивіда адекватно сприймати іншу культуру, адаптуватись та соціалізуватись у ній; наявності знань і зразків поведінки для спілкування з іноземцями (Bloom, 1956; Havinghurst, 1957). Згодом вказані чинники міжкультурної компетентності були доповнені додатковими вимогами особистісного характеру, такими як: гнучкість, прихильність, відповідальність, автономність, самовпевненість і енергійність, наявність широкого кола інтересів, комунікабельність, володіння іноземною мовою і переконливість, терпіння, толерантність, культурна чутливість, дружелюбність, внутрішня стійкість, реалізм цілей, а також здатність людини до аргументування власної позиції, до узгодження та компромісу, до співпраці в міжкультурній ситуації і в міжкультурній команді (Harris, 1977).

Аналіз зарубіжної літератури виявив, що сутність міжкультурної компетентності вченими визначалась як:

- здатність здійснювати ефективну комунікацію в міжкультурному контексті (Matsumoto & Juang, 2007);
- досвід спільної міжкультурної співдії, співподії, синергії (М. Томас); (Thomas, 1999);
- знання соціальних відносин, особливостей економічних, культурних, побутових та інших стосунків представників полікультурного суспільства, а також знання їхніх мов (Пришляк, 2021).

Сучасні вітчизняні дослідники розглядають міжкультурну компетентність як:

- багатокомпонентне утворення, яке впливає на результативність взаємодії в міжкультурному середовищі та виявляється в умінні добирати необхідні мовні та мовленнєві засоби з урахуванням соціокультурного контексту, використовувати на практиці знання культурних правил і категорій, що зумовлюють успішність міжкультурного спілкування (Рембач, 2017);
- фундаментальне прийняття людей, які відрізняються поза своєю культурою; здатність взаємодіяти з ними у реально конструктивній манері, вільній від негативного ставлення (забобони, байдужість, агресія тощо) (Гальчун, 2021);
- здатність, що допомагає особистості реалізувати себе в рамках діалогу культур, іншими словами, в умовах міжкультурної комунікації (Костенко, 2018).

На думку Н. Смірної, міжкультурна компетентність базується:

- на знаннях: мови іноземного партнера, культури країни (історії, мистецтва, економіки тощо), міжкультурних розходжень, психології, можливих бар'єрів міжкультурної взаємодії, способів запобігання їм та їх подолання, культурних цінностей та установок власної й інших культур, відмінності у цінностях тощо;
- на вміннях: будувати власну поведінку відповідно до норм іншої культури в ситуаціях міжкультурного спілкування, сприймати психологічні, соціальні, культурні розбіжності, справля-

тися зі стресом, долати протиріччя й конфлікти в контактах, здійснювати міжкультурну комунікацію в стилі співробітництва, аналізувати свою й іншу культури, боротися зі стереотипами, вибирати комунікативні засоби відповідно до ситуації спілкування тощо;

- на досвіді міжкультурного спілкування;

- на готовності й бажанні комунікувати з представниками країн світу;

- на особистісних якостях: терпимість до неоднозначності (вміння долати суперечливі ситуації без агресії), емпатія (здатність поставити себе на місце співрозмовника, зрозуміти його точку зору, відчувати його стан, взяти це до уваги), стійкість до стресорів у міжкультурному спілкуванні, відсутність упереджень (здатність сприймати, осмислювати незвичну, невідому з попереднього досвіду інформацію) (Александрова, 2011, с. 7–8).

Отже, мета формування міжкультурної компетентності полягає в досягненні такої якості мовної особистості, яка дасть їй можливість вийти за межі власної культури і набути властивостей медіатора культур, не втрачаючи власної культурної ідентичності» (Рембач, 2017, с. 393).

Як зазначає Л. Воротняк, знання іноземних мов є одним із засобів міжкультурної комунікації та адекватної взаємодії з представниками інших культур. На її думку, це зумовлено щонайменше трьома причинами: іноземна мова, як навчальна дисципліна, виконує гуманістичну функцію розвитку креативних і логічних якостей особистості; знання мови на комунікативно достатньому рівні в сучасному взаємопов'язаному і взаємозалежному світі дозволяє встановити ділові контакти між фахівцями; зняття мовних бар'єрів значно розширює коло можливостей як для працевлаштування, так і для здобуття освіти за кордоном (Воротняк, 2015). При цьому, на нашу думку, крім суттєвого оновлення змісту навчання іноземних мов, перед загальноосвітньою школою стоїть дуже важливе завдання – формування належної міжкультурної компетентності здобувачів освіти.

Так, вивчення іноземної мови в закладах загальної середньої освіти регламентується низкою нормативно-правових документів державного і корпоративного рівнів, зокрема Законом України «Про освіту» (2017 р.), де закріплено обов'язок нашої держави сприяти вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти (Закон України «Про освіту», 2017), який поширюється на базову середню освіту (другий рівень повної загальної середньої освіти, що здобувається протягом п'яти років, тобто відповідає 5-9 класам навчання).

Державним стандартом базової середньої освіти (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898) для здобувачів освіти передбачено формування таких вмінь з іноземної мови, як: здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, здобувати і опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей та ін., спілкуватися іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020).

Аналогічні вимоги містяться й у навчальних програмах з іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська), затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 для 5–9 класів; Модельній навчальній програмі «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С., Унгурия І. К., Яковчук М. В.) та Модельній навчальній програмі «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Редько В. Г., Шаленко О. П., Якоб О. М., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Добра О. М., Коропецька І. Б., Самойлюкевич І. В., Кіор Т. М.), рекомендованих Міністерством освіти і науки України (наказ від 12.07.2021 № 795), якими передбачена поетапна процедура оволодіння учнями іноземною мовою та їх ознайомлення з культурою носіїв цієї мови.

Розглядаючи пріоритетні детермінанти формування міжкультурної компетентності підлітків у вимірі базової середньої освіти та розуміючи поняття «детермінанта» як причину, що визначає виникнення явища, а також чинник, здатний впливати на які-небудь процеси, зумовлювати певне явище, подію (Великий тлумачний словник), можемо погодитися з В. Аксьоною, яка визначає такі детермінанти оптимізації міжкультурної комунікації (що, крім квазііншомовних середовищ, по суті є виключною та єдиною сферою реалізації міжкультурної компетентності) в умовах сучасного глобального процесу:

- знайомство з передовими розробками теорій міжкультурної комунікації зарубіжних і вітчизняних вчених, що дає можливість провести аналіз, отримати валідну інформацію, відібрати оптимальні способи вирішення конфліктних ситуацій, щоб приймати адекватні рішення; поширення й утвердження прогресивних ідей в суспільній свідомості і думці; проведення різноманітних тренінгів з міжкультурної комунікації як засобу навчання міжкультурних компетентностей;

- зумовлена глобальними інтеграційними процесами, зокрема євроінтеграцією, ефективна трансформація усіх сфер життя України для прискорення всебічного гармонійного розвитку наших громадян;

- процес інтегрування українського суспільства у світову спільноту, що вимагає його відповідності міжнародним стандартам професіоналізму, будь-то професіоналізм у сфері економічних, ділових, міжособистісних чи міжкультурних відносин;

- необхідність всебічного вивчення соціально-політичних, економічних і культурних надбань країн Європи і світу з метою їх розумної імплементації в українське суспільство, модифікації суспільної свідомості, подолання застарілих стандартів і стереотипів, а також розуміння та впровадження модернізаційних трансформацій та приєднання до глобального інформаційного суспільства (Аксьонова, 2012).

Якщо ж зосередитись саме на базовій середній освіті, то можна виокремити такі детермінанти формування міжкультурної компетентності:

- *глобалізація, інтернаціоналізація та інтеграція освіти*, в т. ч. з ринком праці, – запровадження світових освітніх стандартів та правил; розширення сфери міжнародної мобільності здобувачів освіти; підвищення ролі міжкультурної компетентності здобувачів освіти;

- *демократизація освіти* – педагог і здобувач освіти рівноправні учасники навчального процесу і взаємодіють на засадах партнерства, суб'єкт-суб'єктних відносин;

- *неперервність освіти та навчання упродовж життя* – постійне поглиблення і осучаснення потрібних конкретному індивіду загальноосвітніх і фахових знань;

- *гуманізація освіти* – орієнтація на особистість здобувача освіти, виховання у нього почуття власної гідності, свободи; створення умов для самореалізації особистості, зокрема і з використанням можливостей системи інклюзивного навчання;

- *відкритість освіти* – цілі освіти не обмежуються державною програмою, а можуть враховувати додаткові освітні потреби учнів, студентів у т. ч. культурні, фахові, етнічні та ін.

- *розширення академічних свобод учасників освітнього процесу і гнучкість у навчанні* – здобувачі освіти можуть вибирати, де саме їм навчатись та які способи навчання використовувати (за потреби з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії, індивідуального навчального плану, мережевої форми навчання), що також дає змогу зменшувати питому вагу так званих «надлишкових знань»

- *використання технологій в освіті* – навчання з використанням всіх можливих сучасних доступних (насамперед інноваційних) програм, алгоритмів, ІКТ, технічних пристроїв, засобів, обладнання;

- *розвиток творчих здібностей і розкриття потенціалу особистості* – використання проблемного, розвивального навчання, стимулювання креативності і творчої діяльності здобувачів освіти.

Крім того, сучасні реалії війни, в яких перебуває Україна, висувають перед її громадянами додаткові та раніше невідомі їм виклики. Зокрема, внаслідок повномасштабного вторгнення росії на нашу територію, велика кількість українців змушена була шукати притулок у країнах Європи та на американському континенті. Це змусило їх вчити мови, адаптуватися до вимог громадянського суспільства та побутових звичаїв інших народів. Хвиля внутрішньої міграції, переважно зі східних областей та подекуди з півдня України поставила перед внутрішньо переміщеними особами схожі виклики. Таким чином, війна ще більше загострила потребу в оволодінні міжкультурною компетентністю як важливим засобом адаптації до нових умов (Ситнікова, 2024).

Отже, враховуючи пріоритетні детермінанти формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти, ми поділяємо думку вченої О. Рембач щодо аксіологічної позиції вчителя іноземної мови у розвитку досліджуваної якості:

- розширювати комунікативний діапазон здобувачів освіти за рахунок взаємодії з представниками інших культур;
- стимулювати інтерес до вивчення культурних та ментальних відмінностей носіїв мови;
- зосереджувати увагу здобувачів освіти на тих сферах життєдіяльності, які максимально відрізняються від схожих у рідній культурі та можуть породжувати непорозуміння під час спілкування з носіями іншомовної культури;
- вчити не протиставляти, а порівнювати культурні відмінності, відмовляючись від поспішних оцінок та суджень, давати об'єктивну оцінку явищам культури іншого народу;
- виховувати толерантне ставлення до релігії, системи цінностей представників інших культур; розвивати готовність до прийняття нового способу мислення;
- сприяти розвитку аксіологічних установок особистості, збагачуючи їх універсальними та національно-специфічними цінностями своєї та інших культур (Рембач, 2017).

Успішному розвитку міжкультурної компетентності та формуванню позитивного настрою на оволодіння іноземною мовою сприяють такі форми, методи та прийоми навчання, як: тренінги толерантності, навчальні проєкти, рольові ігри, творчі проблемні завдання, інтерактивні вправи, прийоми «Капсула культури», «Зіткнення культур», «Культурна адаптація» та ін. Адже, як слушно стверджує Л. Воротняк, оптимальним варіантом оволодіння іноземною мовою є навчання в природному мовному середовищі, без якого не можуть бути сформовані навички ефективного спілкування іноземною мовою. Тому викладачі іноземних мов намагаються моделювати мовне середовище, створюючи мовне парасередовище, насичуючи освітній простір одиницями матеріальної культури, іншомовного побуту (Воротняк, 2015).

Також аудіовізуальне мовне середовище, застосоване на уроках іноземної мови, сприяє створенню умов для засвоєння мови під час контакту з культурою, яка в цьому парасередовищі моделюється. Правильне використання комп'ютерних телекомунікацій, інформаційних ресурсів та послуг Інтернет дозволяє здійснити принципово новий підхід до навчання, яке: базується на широкому спілкуванні, зближенні, стирання кордонів між окремими соціумами; на вільному обміні думками, інформацією; ініціює широкі контакти з культурою інших народів і їхнім досвідом; стимулює оволодіння іноземною мовою, якщо йдеться про міжнародні проєкти (Воротняк, 2015).

Тобто успішне формування міжкультурної компетентності дозволяє контактувати з представниками інших лінгвокультурних спільнот, визнати їхні культурні цінності, виробити толерантне ставлення до розбіжностей у формах спілкування, стилях поведінки, способі життя, звичаях та традиціях. Для подолання бар'єрів, стереотипів та інших факторів, що спричиняють комунікативні невдачі та перешкоджають взаємодії цивілізацій та культур у сучасному світі, необхідно розширити зміст навчання за рахунок включення в модельні навчальні програми з іноземної мови ряду компонентів, націлених на ефективне формування міжкультурної компетентності, – соціокультурних, соціолінгвістичних, лінгвокраїнознавчих.

Таким чином, формування міжкультурної компетентності є складним процесом, який триває протягом всього життя людини і є складовою частиною безперервного розвитку особистості. Але особливу увагу слід приділяти її формуванню у закладах загальної середньої освіти, адже це підвищує загальну культуру здобувачів освіти, їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці тощо. Головною метою міжкультурного навчання є формування у індивіда здатності до успішної міжкультурної комунікації з представниками інших культур. Пріоритетними детермінантами зазначеного процесу є глобалізація, інтернаціоналізація та інтеграція освіти, демократизація освіти, неперервність освіти та навчання упродовж життя, гуманізація освіти, відкритість освіти, розширення академічних свобод учасників освітнього процесу і гнучкість у навчанні, використання технологій в освіті, розвиток творчих здібностей і розкриття потенціалу особистості.

Список використаної літератури

1. Вішнікіна Л. П. Методична система формування предметної компетентності з географії в учнів основної школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 630 с.
2. Кокнова Т. А. Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2021. 610 с.
3. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2011. 465 с.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 21.02.2025).
5. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення : 21.02.2025).
6. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives. Handbook 1: The cognitive domain. New York : David McKay, 1956. 144 p.
7. Havinghurst R. J. The cosial competence of middle-aged people. *Genetic Psychology Monographs*. 1957. № 56. P. 297–375.
8. Harris J. G. Identification of cross-cultural talent: The empirical approach of the Peace Corps. Culture learning: Concepts, applications, and research / R. W. Brislin (Ed). Honolulu : University of Hawaii, 1977. P. 182–194.
9. Matsumoto D., Juang L. Culture and Psychology. Wadsworth Publishing, U. S. A, 2007. 544 p.
10. Rogers E. M., Steinfatt T. M. Intercultural Communication. Waveland Press, Inc. Prospect Heights, Illinois, 1999. 292 p.
11. Пришляк О. Ю. Теорія і методика формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2021. 417 с.
12. Рембач О. О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. *Університетські наукові записки*. 2017. № 3. С. 387–400.
13. Гальчун Н. П. Теоретичне осмислення поняття міжкультурної компетентності в сучасних наукових дослідженнях. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 35. С. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.32>
14. Костенко Д. В. Дослідження поняття міжкультурної компетентності: теоретичний аспект. *Науковий вісник Донбасу. Електронне наукове фахове видання. Педагогічні науки*. 2018. № 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2018_1-2_10 (дата звернення : 21.02.2025).
15. Александрова С. А. Формування міжкультурної компетентності студентів туристських спеціальностей. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Частина І. Луганськ, 2011. № 14(225). С. 6–10.
16. Воротняк Л. І. Деякі аспекти формування міжкультурної комунікативної компетенції магістрів вищих педагогічних навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної при-*

кордонної служби України. 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_1_3 (дата звернення : 21.02.2025).

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

18. Аксьонова В. І. Детермінанти оптимізації міжкультурної комунікації в умовах сучасного глобалізованого суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2012. № 50. С. 220–230.

19. Ситнікова О. В. Формування у майбутніх бакалаврів філології готовності до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності : дис. ...д-ра філософії : 011 Освітні, педагогічні науки. Ізмаїл, 2024. 276 с.

References

1. Vishnikina, L. P. (2018). *Metodychna systema formuvannia predmetnoi kompetentnosti z heohrafii v uchniv osnovnoi shkoly* [Methodological system for the formation of subject competence in geography in primary school students]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Koknova, T. A. (2021). *Teoriia i praktyka formuvannia linhvometodychnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv inozemnykh mov u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Theory and practice of forming linguistic and methodological competence of future foreign language teachers in the process of professional training]. *Doctor's thesis*. Starobils'k [in Ukrainian].

3. Lokshyna, O. I. (2011). *Tendentsii rozvytku zmistu shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [Trends in the development of school education content in the European Union]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»* [The Law of Ukraine «On Education»]. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

5. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity* [State standard of basic secondary education]. (2020). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian].

6. Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives. Handbook 1: The cognitive domain*. New York: David McKay.

7. Havinghurst, R. J. (1957). The cosial competence of middle-aged people. *Genetic Psychology Monographs*, 56, 297–375.

8. Harris, J. G. (1977). Identification of cross-cultural talent: The empirical approach of the Peace Corps. *Culture learning: Concepts, applications, and research* / R. W. Brislin (Ed). Honolulu: University of Hawaii.

9. Matsumoto, D., & Juang, L. (2007). *Culture and Psychology*. Wadsworth Publishing, U. S. A.

10. Rogers E. M., Steinfatt T. M. (1999). *Intercultural Communication*. Waveland Press, Inc. Prospect Heights, Illinois.

11. Pryshliak, O. Yu. (2021). *Teoriia i metodyka formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii* [Theory and Methods of Forming Intercultural Competence of Future Specialists in Socio-Nomic Professions]. *Doctoral thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

12. Rembach, O. O. (2017). *Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh pravoznavtsiv u protsesi inshomovnoi pidhotovky* [Formation of intercultural competence of future lawyers in the process of foreign language training]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 3, 387–400 [in Ukrainian].

13. Galchun, N. P. (2021). *Teoretychne osmyslennia poniattia mizhkulturnoi kompetentnosti v suchasnykh naukovykh doslidzhenniakh* [Theoretical understanding of the concept of intercultural competence in modern scientific research]. *Innovative pedagogy – Innovatsiina pedahohika*, 35, 157–163. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.32> [in Ukrainian].

14. Kostenko, D. V. (2018). Doslidzhennia poniattia mizhkulturnoi kompetentnosti: teoretychnyi aspekt [Research on the concept of intercultural competence: theoretical aspect]. *Naukovyi visnyk Donbasu. Elektronne naukove fakhove vydannia. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Donbas. Electronic scientific professional publication. Pedagogical sciences, 1-2*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2018_1-2_10 [in Ukrainian].
15. Aleksandrova, S. A. (2011). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti studentiv turystykykh spetsialnostei [Formation of intercultural competence of students of tourism specialties]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of the Luhansk National Taras Shevchenko University. Pedagogical Sciences, 14(225), 1, 6–10* [in Ukrainian].
16. Vorotnyak, L. I. (2015). Deiaki aspekty formuvannia mizhkulturnoi komunikatyvnoi kompetentsii mahistriv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Some aspects of the formation of intercultural communicative competence of masters of higher pedagogical educational institutions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine, 1*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_1_3 [in Ukrainian].
17. Busel, V. T. (Ed.). (2009). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
18. Aksyonova, V. I. (2012). Determinanty optymizatsii mizhkulturnoi komunikatsii v umovakh suchasnoho hlobalizovanoho suspilstva [Determinants of optimization of intercultural communication in the conditions of modern globalized society]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA – Humanitarian Bulletin of the ZSIA, 50, 220–230* [in Ukrainian].
19. Sytnikova, O. V. (2024). Formuvannia u maibutnikh bakalavriv filolohii hotovnosti do mizhkulturnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti [Formation of readiness for intercultural interaction in future bachelors of philology in professional activity]. *Doctor's thesis*. Izmail [in Ukrainian].

Желанова В. В. Пріоритетні детермінанти формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти

У статті схарактеризовано пріоритетні детермінанти формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти. З'ясовано сутність понять «компетентність», «компетентнісний підхід». Визначено феномен міжкультурної компетентності як здатність індивіда здійснювати ефективну комунікацію в міжкультурному контексті. Акцентовано увагу на тому, що міжкультурна компетентність базується на знаннях, вміннях, досвіді міжкультурного спілкування, готовності й бажанні комунікувати з представниками країн світу та особистісних якостях. Виокремлено причини знання іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації та адекватної взаємодії з представниками інших культур. Проаналізовано нормативно-правові документи, якими регламентується вивчення іноземної мови в закладах загальної середньої освіти. Презентовано детермінанти оптимізації міжкультурної комунікації: знайомство з передовими розробками теорій міжкультурної комунікації зарубіжних і вітчизняних вчених; зумовлена глобальними інтеграційними процесами, зокрема євроінтеграцією, ефективна трансформація усіх сфер життя України; процес інтегрування українського суспільства у світову спільноту; необхідність всебічного вивчення соціально-політичних, економічних і культурних надбань країн Європи і світу з метою їх розумної імплементації в українське суспільство. Визначено детермінанти формування міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти: глобалізація, інтернаціоналізація та інтеграція освіти, демократизація освіти, неперервність освіти та навчання упродовж життя, гуманізація освіти, відкритість освіти, розширення академічних свобод учасників освітнього процесу і гнучкість у навчанні, використання технологій в освіті, розвиток творчих здібностей і розкриття потенціалу осо-

бистості. З'ясовано аксіологічну позицію вчителя іноземної мови у формуванні міжкультурної компетентності у вимірі базової середньої освіти.

Ключові слова: компетентність, міжкультурна компетентність, детермінанти, базова середня освіта, іноземна мова.

Zhelanova V. Priority determinants of formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education

The article describes the priority determinants of the formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education. The essence of the concepts of «competence», «competence approach» is clarified. The phenomenon of intercultural competence is defined as the ability of an individual to carry out effective communication in an intercultural context. Attention is focused on the fact that intercultural competence is based on knowledge, skills, experience of intercultural communication, readiness and desire to communicate with representatives of countries of the world and personal qualities. The reasons for knowledge of a foreign language as a means of intercultural communication and adequate interaction with representatives of other cultures are highlighted. The regulatory and legal documents that regulate the study of a foreign language in general secondary education institutions are analyzed. The determinants of optimization of intercultural communication are presented: acquaintance with advanced developments in theories of intercultural communication by foreign and domestic scientists; caused by global integration processes, in particular European integration, effective transformation of all spheres of life of Ukraine; the process of integration of Ukrainian society into the world community; the need for a comprehensive study of the socio-political, economic and cultural achievements of the countries of Europe and the world in order to reasonably implement them in Ukrainian society. The determinants of the formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education were identified: globalization, internationalization and integration of education, democratization of education, continuity of education and lifelong learning, humanization of education, openness of education, expansion of academic freedoms of participants in the educational process and flexibility in learning, use of technologies in education, development of creative abilities and disclosure of the potential of the individual. The axiological position of a foreign language teacher in the formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education was clarified.

Key words: competence, intercultural competence, determinants, basic secondary education, foreign language.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 28.02.2025 р.
Прийнято до друку 28.03.2025 р.